

ника до споживача. ПДВ не призводить до таких структурних змін, як вертикальна інтеграція в промисловості з метою мінімізації податкових зобов'язань. Справляння податку на додану вартість в сучасних умовах характеризується низкою проблем, вирішенню яких фіскальна служба України приділяє підвищену увагу. Але, враховуючи умови сьогодення, слід зосередити увагу не на реформуванні елементів податку, а на вдосконаленні процесів його адміністрування. Підвищення ефективності взаємодії фіскальних служб та платників ПДВ в умовах дії Податкового кодексу України є актуальною проблемою, від вирішення якої залежить розробка подальших напрямів реформування ПДВ в Україні.

Список використаних джерел

1. Данко І.М. Непрямі податки: їх вплив на фінансово-господарські рішення / І.М. Данко // Фінанси України. – 2005. – №10. – С. 134–136.
2. Дяковський Д.А. Оподаткування доданої вартості в Україні: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Національна академія державної податкової служби України. – Ірпінь. – 2004. – 18 с.

3. Зміцнення ПДВ в Україні. Стилий виклад. Документ №38603. – 2005 р. – 40 с. – С. 1. www.worldbank.org

4. Корж В. Резюме про ПДВ або фінансові маніпуляції на тлі політичних спекуляцій / В. Корж // Економічний часопис. – XXI. – 2006. – №11–12. – С. 19–21.

5. Куцин М.А. та ін. Сучасна теорія та практика оподаткування / М.А. Куцин. – Х.: Прапор, 2001. – 512 с.

6. Лютий І.О., Дрига А.Б., Петренко М.О. Податки на споживання в економіці України / І.О. Лютий, А.Б. Дрига, М.О. Петренко. – К.: Знання, 2005. – 335 с. – (Київському національному університету імені Тараса Шевченка – 170 років).

7. Парнюк В. Регулююча функція ПДВ / В. Парнюк // Економіка України. – 2007. – №6. – С. 14–16.

8. Про спільну систему податку на додану вартість: Директива Ради ЄС від 28 листопада 2006р. – 2006/112/ЄС [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_928

9. Taxation trends in the European Union. Data for the EU Member States and Norway. European commission, 2008. [Електрон. ресурс]. Доступний з: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economicanalysis/tax_structures/index_en.htm

Т.М. БУЛАХ,
к.е.н., доцент, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі,
О.В. ДОВГАЛЬ,
викладач, МПІ

Теоретичні засади дослідження економічної сутності підприємництва

Стаття присвячена дослідженню економічної сутності поняття «підприємництво». Проаналізована історія його розвитку із середніх віків по теперішній час. На основі проведеного аналізу удосконалено сутність понять «підприємництво», «підприємець», які враховують функції та можливість їх реалізації в ринкових умовах господарювання.

Ключові слова: підприємництво, підприємець, ринкова економіка.

Статья посвящена исследованию экономической сути понятия «предпринимательство». Проанализирована история его развития со средних веков по настоящее время. На основе проведенного анализа усовершенствована суть понятий «предпринимательство», «предприниматель», которые учитывают функции и возможности их реализации в рыночных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: предпринимательство, предприниматель, рыночная экономика.

The article is devoted to the study of the economic substance of the concept of «business». The history of its development from the middle ages to the present time was analyzed. On the basis of the conducted analysis the essence of concepts «business» and «businessman» was im-

proved, taking into consideration the functions and possibility of their realization in market conditions of managing.

Keywords: business, businessman.

Постановка проблеми. Ринкова система господарювання в Україні безпосередньо пов'язана з підприємницькою активністю в усіх сферах економіки, а її зростання стає стимулюючим перспективним напрямом створення конкурентно-ринкового середовища. Світовий досвід і практика господарювання дають підстави зробити висновки, що найважливішим компонентом ринкової економіки є існування і взаємодія багатьох великих, середніх і малих підприємств, їх оптимальне співвідношення.

Розвиток цього сектору є необхідною умовою формування повноцінного ринкового середовища і відображає об'єктивну загальносвітову тенденцію підвищення ролі підприємництва в регіональній економіці країн, оскільки сучасний розвиток національних економік характеризується формуванням регіональних господарських систем та посиленням децентралізації соціально-економічної діяльності.

Усе вищезазначене вимагає проведення комплексного дослідження теоретичних засад економічної сутності підприємництва, визначення особливостей його тлумачення в

сучасних умовах з урахуванням досвіду країн – членів Європейського Союзу та європейського вибору країни.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. У країнах із розвинутою ринковою економікою приділяється велика увага теоретичним питанням розвитку підприємництва. Даній проблемі присвячено ряд праць вітчизняних і зарубіжних фахівців: В. Геєця, А. Головача, С. Герасименка, З. Варналія, Б. Данилишина, М. Долішнього, А. Єриної, М. Кизима, Р. Моторина, О. Осауленка, В. Петті, Д. Рікардо, А. Сміта, М. Чумаченка, В. Швеця та ін. Однак в Україні цій проблемі з боку науковців ще не приділяється достатня увага.

Метою статті є аналіз економічної сутності поняття «підприємництво» з моменту його виникнення по теперішній час задля його удосконалення у контексті європейського вибору України.

Виклад основного матеріалу. У підприємстві переплітається сукупність економічних, юридичних, політичних, історичних і психологічних відносин. Формувалося воно протягом певного часу, змінюючись під впливом базисних і соціальних надбудовних інститутів, психології людей тощо. Слід зазначити, що як у господарській практиці, так і в економічній літературі підприємство ототожнювали з поняттям «підприємець».

Саме таке ототожнення поняття «підприємець» має довгу історію розвитку. В середні віки «підприємцями» здебільшого були духовні особи, оскільки саме їм доручалося здійснення великих будівельних проектів – спорудження громадських будівель, соборів, монастирів, а під підприємством розуміли керівництво масштабними і суспільно значущими роботами, що охоплювало розпорядження чужим (переважно суспільним) майном. Тому основні риси такого підприємства у формі керівництва позначалися на початкових етапах формування поняття «підприємець». Наприкінці XVII ст. до такої риси підприємця, як керівництво, додається ще одна – відповідальність. Слід зазначити, що як у теоретичному плані, так і загалом у загальному вжитку зміст терміна і підхід до ознайомчої проблеми зумовлювалися передусім меркантилізмом, або купецькою ідеологією XVII ст. Основною формою діяльності підприємця було посередництво. Воно здійснювалося головним чином у сфері обігу. Потім ця сфера діяльності почала охоплювати всі складові процесу відтворення, серед яких і виробництво. Підприємець із простого посередника перетворився на активного безпосереднього учасника всіх етапів відтворення. Однією з причин такого розмежування була індустріальна революція, яка висвітлила різні соціальні ролі в економічному розвитку: власника капіталу і підприємця – управляючого капіталом (промисловим, фінансовим та ін.) [9, с. 29–32].

Перші спроби теоретичного осмислення підприємництва розпочинаються в XVIII ст. Так, англійський банкір–економіст Р. Кантільон (1680–1734) вводить у науковий обіг поняття «підприємець» (із фр. *entrepreneur*) [16, с. 95]. Підприємцем він розуміє людину, яка виконує функцію, ціл-

ком відмінну від функцій капіталіста, який володіє власністю, та від менеджера як управляючого всередині фірми. Дане твердження було формалізовано Кантільоном у «Нарисі про природу торгівлі». Він вважав, що підприємець – індивід, який володіє здатністю до передбачення і має бажання взяти на себе ризик, спрямований у майбутнє, дії якого визначають як сподівання отримати прибуток, так і готовність до втрат. На його думку, підприємці – це люди з нефіксованими прибутками (ремісники, купці, селяни та ін.), тобто ті, хто зайнятий економічною діяльністю за умов нестабільності та непередбачуваності цін. І тому головні риси підприємця – готовність до ризику, пошуку раціональних (оптимальних) рішень і задоволення власних інтересів в умовах ринкової невизначеності [16, с. 29–32].

Цю ідею – трактування підприємницької функції як тягаря ризику й невизначеності в процесі економічного розвитку – розвинули Дж. Тюнен, Д. де Тресі, Г. Мангольт та ін. Елементи ризику й невизначеності в підприємницькій діяльності є центральними в концепції підприємництва Ф. Найта, що розглядатиметься далі.

Протягом XVIII–XIX ст. поняття «підприємництво» досліджували класики політичної економії А. Сміт, Д. Рікардо, Ф. Кене, Ж. Тюрго та інші, які вбачали в підприємцеві лише власника капіталу.

Погляди А. Сміта стосовно підприємства характеризуються схильністю до переоцінки значення праці й недооцінки бізнесу, в рамках якого, тим часом, здійснювалася праця. Він намагався поставити знак рівності між власниками капіталів та бізнесменами і вірив, що за наявності капіталу, праці та силовини бізнес виникає спонтанно. А. Сміт розглядав підприємця як власника, підприємницьку діяльність пов'язував, насамперед, з особистою зацікавленістю підприємця в особистому збагаченні, одержанні підприємницького доходу [15, с. 332], у процесі реалізації якої він сприяє найефективнішому задоволенню потреб суспільства. З цією метою підприємець сам планує та організовує виробництво, розподіляє отримані доходи. Саме цим визначаються його дії в економічному житті, мотивація, поведінка, психологія.

На думку Давида Рікардо, виробничі процеси і комерційна активність більш автономні. Він вбачав у підприємцеві звичайного капіталіста. Розгляд таких функцій, як координація, управління працею і корпорацією в цілому, безумовно, не властивий підходам А. Сміта і Д. Рікардо.

Згодом підприємця дедалі рідше ототожнюють з власником, «капіталістом», його розглядають як організатора виробництва, не обов'язково обтяженого правами власності. Такого погляду дотримувалися Ж.–Б. Сей і Дж.С. Мілль, причому Сей уперше ґрунтовно описав функції, що виконує підприємець, та якості, необхідні промисловцеві, купцеві, фермеру.

Жан–Батіст Сей на підставі особистого досвіду у сфері бізнесу, образного його сприйняття, чого були позбавлені інші класики–економісти, пов'язував підприємництво з організацією людей у межах виробничої одиниці. Він ствер-

джував, що підприємець, маючи достатні знання й необхідний досвід, діє на власний розсуд і ризикує з метою отримання вигоди, комбінуючи фактори виробництва тощо. Думка Жан-Батіста Сея стосовно того, що підприємець – центральна фігура процесу виробництва, що знайшло відображення в його теорії розподілу, вплинула на багатьох теоретиків-економістів [5, с. 10–11].

Представник німецької класичної школи XIX ст. Й. фон Тюнен вважав підприємницький дохід винагородою не лише за підприємницький ризик, а й за підприємницьке мистецтво. Основою підприємницького мистецтва, на думку вченого, є діяльність підприємця як новатора, який отримує винагороду з економічного ефекту від застосування ним певного винаходу [13, с. 21–22]. Учені-економісти дотримуються думки, що перше визначення в економічній теорії ролі підприємця, джерела його прибутку, майже адекватне сучасному, дав саме Тюнен.

Його погляди розвинув Ф. Найт. Він здійснив аналіз таких категорій, як ризик і невизначеність, підкреслюючи різницю між ними. Ризик, за Ф. Найтом, являє собою об'єктивну вірогідність того, що те чи інше явище відбудеться і може бути визначене кількісно. Разом із тим є невизначеність, яка означає, що дохід може бути отриманий, однак вірогідність такої події неможливо виміряти і прорахувати [17, с. 271–276].

У дослідженнях Карла Маркса простежується посилення інтересу до організаційно-творчих компонентів підприємства, як і до умов масової соціальної творчості взагалі. Він поділяв погляди Д. Рікардо і розглядав підприємця як капіталіста. Марксизм також трактує підприємців як історично значущий суспільний прошарок, а підприємництво – як історично значущу діяльність, вважає, що основний егоїстичний мотив людини як підприємця пов'язаний із прагненням до прибутку і надприбутку за рахунок робітника. Водночас Маркс збагатив підприємницьку теорію, відкривши ендогенний механізм, який за своєю управлінською суттю формує параметри підприємницької поведінки у фазах середньопромислового циклу [11, с. 306].

Наприкінці XIX ст. підприємництво розглядається в ракурсі організації виробництва. Англійський економіст Алан Маршалл (1842–1924), виділив організацію виробництва, а згодом підприємницьку здатність до такої організації як окремий фактор виробництва (разом із працею, землею і капіталом). Він ототожнював підприємництво з менеджментом. У своїй фундаментальній праці «Принципи економіки» (1890) він наголошував на інноваційному компоненті та активній ролі самого підприємця в застосуванні нових машин і технологічних процесів.

У дослідженнях щодо підприємця поширені також теорії, що пояснюють схильність до підприємництва та підприємницьких ризиків соціокультурними чинниками. Сучасні модифікації такого підходу беруть свій початок від концепції німецької історичної школи на межі XIX–XX ст., найвідомішими представниками якої були В. Зомбарт і М. Вебер. Підпри-

ємницький «дух» як складова господарського «духу» капіталізму, тобто всі вияви інтелекту, всі особливості характеру, всі моральні та ціннісні норми, – вважався глибоко вкоріненим у соціальних устоях, моралі й традиціях народу, причому характерним саме для конкретного рівня господарського розвитку. Схильність до підприємництва розглядається тільки в обмежених, специфічно національних і специфічно культурно-історичних умовах. У праці «Протестантська етика і дух капіталізму» (1905) М. Вебер створив «ідеальний тип» підприємця з «яскраво вираженими етичними рисами»: надзвичайною силою характеру, здатною вберегти їх від економічного й морального краху. Підприємництво він розглядав як спосіб життя, «... при якому людина існує для діла, а не діло для людини» [6, с. 47].

В. Зомбарт виділяв дві духовні засади, на яких ґрунтується капіталізм, – підприємницьку і міщанську. У його праці «Буржуа. Етюди з історії духовного розвитку сучасної економічної людини» підкреслюється, що вирішальною умовою реалізації підприємницького духу є поєднання жаги грошей з ділом. В інтерпретації Зомбарта «..бути доброю діловою людиною – це не лише утримувати своє господарство у зразковому стані. Важливо також володіти відповідною діловою етикою – «етикою в ділі» та «етикою для діла» [1, с. 6].

За американським економістом Полем Самуельсоном (1915), підприємництво – це діяльність, пов'язана з новаторством, а сам підприємець є сміливою людиною з оригінальним мисленням, яка домагається успішного впровадження нових ідей.

Особливе місце в розробці теорії підприємництва посідають праці австро-американського економіста і соціолога Йозефа Шумпетера.

У своїй праці «Капіталізм, соціалізм і демократія», яка вийшла через 30 років після опублікування «Теорії економічного розвитку», він підтвердив, що сутність підприємництва полягає в тому, щоб впроваджувати нововведення, втілювати в життя інновації [19, с. 132].

З ідеями Й. Шумпетера збігаються погляди Ф. фон Хайека, який вважав, що свобода дає змогу людині продуктивніше розпоряджатися своїми здібностями та знаннями, дає поштовх до пошуку новацій і прагнення до найбільш ефективного поєднання свого унікального ноу-хау з ринковою ситуацією і тим самим до досягнення першості в конкуренції та більшого доходу.

Теоретичні розробки Й. Шумпетера та Ф. Хайека, М. Вебера та В. Зомбарта, а також представників неоавстрійської школи є основою сучасних західних концепцій підприємництва, там воно ототожнюється з виробництвом нових товарів і послуг, підвищенням їхньої якості, творчим пошуком «нових комбінацій», запровадженням інновацій, нових технологій, удосконаленням управлінського ноу-хау тощо.

На думку представників цієї ж школи Л. Мізеса, І. Кірцнера, ринковий процес неможливо відділити від механізму конкуренції, в центрі якої – як процесу пошуку нового, що су-

проводжується невизначеністю результатів, – стоїть підприємець [18, с. 11].

Сучасні західні економісти пов'язують підприємництво насамперед з інноваціями, пошуком та використанням нових можливостей. Так, зокрема, Е. Дж. Долан та Д. Ліндсей під підприємництвом розуміють «... процес пошуку нових можливостей, використання нових технологій і нових сфер вкладання капіталу, подолання старих стереотипів та меж» [8, с. 13], заперечуючи підприємництво як четвертий фактор виробництва.

Кемпбелл Р. Макконнелл та Стенлі Л. Брю визначають, що «підприємництво – здібності людини використовувати певне поєднання ресурсів для виробництва товару, приймати послідовні рішення, створювати нововведення та йти на ризик» [10, с. 394].

Сучасний етап осмислення підприємництва характеризується аналізом управлінських і соціокультурних аспектів дій підприємця.

Коуз, Норт, Вільямсон та ін. у своїй інституційній економічній теорії бачать підприємця як суб'єкта, що робить вибір між контрактними відносинами вільного ринку й організацією фірми з метою заощадження трансакційних витрат. Підприємництво є особливим регулюючим механізмом інститутів ринку, що відрізняється від цінового механізму й механізму державного регулювання, а в чомусь альтернативне їм обом. Концепцію Вільямсона наприкінці ХХ ст. оцінювали як одну з найперспективніших для розвитку підприємницької теорії фірми [9, с. 724].

Нерідко в аналізі управлінського підходу до розвитку підприємництва на рівні організації об'єкт управління підприємством аналізується з погляду підприємницької економіки в термінах Дракера, яку розуміють як інноваційну економіку, що є витвором «колективного підприємця» – власників, підприємців, менеджерів, робітників.

Дж. Гелбрейт виділяє функцію підприємництва в «латентній техноструктурі» – неформальній структурі ділових відносин людей, які готові виявити себе, часто – ризикнути і скористатися шансами, які надає їм ідея підприємницького стилю управління інтерпартнерства, або інноваційного менеджменту.

Американський професор Р. Хизріч дає визначення будь-якого підприємництва як «процесу створення чогось нового, що має вартість», а підприємця – як «людини, яка витрачає на це необхідний час і сили, бере на себе фінансовий, психологічний і соціальний ризик, отримуючи в нагороду гроші й задоволення від досягнутого». А. Хоскінг стверджує, що індивідуальним підприємцем («трейдером») «є особа, яка здійснює свою діяльність власним коштом, особисто займається управлінням бізнесом, несе особисту відповідальність за забезпечення необхідними коштами», «самостійно приймає рішення». Винагородою йому є отриманий від підприємницької діяльності прибуток і почуття задоволення. Однак підприємець «повинен узяти не себе ризик витрат у разі банкрутства його підприємства» [7, с. 66].

Зазначені концепції відбивають різні періоди в історії світової економіки та основні соціальні, економічні й політичні зміни. Вони (концепції) визначають широкий діапазон визначення підприємництва.

Проблеми підприємництва в колишньому СРСР практично не досліджувалися. Лише з початком ринкових трансформацій у країнах СНД почали проводити дослідження з питань підприємництва. Певні досягнення в цьому напрямі є в Росії.

Українська економічна думка все глибше усвідомлює, що підприємництво є одним з основних факторів формування й розвитку вільної економіки з ринковим механізмом господарювання, де є місце і державному регулюванню на засадах пізнання та використання законів ринку. Необхідно створити фундаментальні методологічні, теоретичні й методичні засади для формування цивілізованого підприємництва [2, с. 34–46].

У сучасній економічній літературі спостерігається спрощене тлумачення сутності підприємництва і підприємця. Як правило, використовується поняття, яке було визначене в Законі України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 року, який втратив чинність з 1 січня 2004 року і увійшов зі змінами у Господарський кодекс. За цим законом підприємцем (суб'єктом підприємницької діяльності) може бути будь-яка особа (фізична або юридична), яка здійснює ініціативну самостійну діяльність на власний ризик. У законі підприємець визначається так само, як його розуміють і в повсякденному житті: підприємцем є будь-яка ділова людина, що виступає суб'єктом ринку з метою отримання прибутку.

В Україні поширеним визначенням підприємництва є поняття, зазначене в Законі України «Про підприємництво»: «...підприємництво – це самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт надання послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку» [14]. Українські вчені-економісти дають свої визначення поняттю «підприємництво». Наприклад, за Л. Верховодовою «...підприємництво – це самостійна, ініціативна, постійна, здійснювана на власний страх і ризик діяльність із виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг і торгівлі з метою одержання прибутку» [7, с. 66]. Слід зазначити, що таке трактування і відповідне визначення суб'єктів підприємницької діяльності недосконалі.

Недосконалість визначення полягає в тому, що, по-перше, законом визначено суб'єктами підприємництва юридичних осіб діяльність яких заснована не тільки на приватній, а й на державній та колективній формах власності, що суперечить самому визначенню підприємництва як «...самостійної ініціативи, систематичної, на власний ризик діяльності... з метою одержання прибутку». Адже ризикувати підприємцем може лише приватним, а не державним чи колективним майном, оскільки спадкоємна безправність породжує не ризик, а лише безвідповідальність.

Слід також більш чітко розкрити поняття підприємницької діяльності й визначити ознаки майнових відносин, що підпа-

дають під дію закону. Це дасть змогу насамперед визначити, яка діяльність є підприємницькою, а яка, хоча й близька до неї, але не є такою. Наприклад, поширена сьогодні характеристика підприємництва комерційної діяльності певною мірою відбиває його зміст, але її недостатньо. Подібний підхід веде на практиці до того, що гіпертрофованого розвитку набуває такий вид цієї діяльності, як посередництво, тоді як сфера виробництва практично залишається поза інтересами підприємців [5, с. 16].

На підставі чинного законодавства й апробованого на практиці його застосування можна стверджувати, що підприємництвом є не будь-яка корисна для суспільства діяльність із виробництва продукції, надання послуг, а тільки та, що характеризується такими основними ознаками:

- економічною самостійністю та автономною волею її суб'єктів;
- ініціативністю;
- творчим новаторським характером, інноваційністю;
- систематичністю;
- здійснюється на власний ризик і під певну особисту майнову відповідальність;
- здійснюється з метою одержання надприбутку (підприємницького доходу) [4, с. 55–59].

Чітке визначення поняття підприємництва, підприємницьких відносин має важливе практичне значення, оскільки від цього багато в чому залежить правильність формування самого предмета дослідження. Сутність підприємництва не можна зводити лише до особистого фактора. Підприємництво, окрім особистого компонента, має ще й економічну (матеріальну) основу, якою є процес отримання надприбутку завдяки інноваційній ініціативній ринковій діяльності. Рушійними мотивами здійснення підприємницької діяльності є самоствердження і самозбагачення через отримання підприємницького доходу, без чого підприємництво не змогло б самовідтворюватися, задовольняти свої потреби. І, нарешті, підприємництво перетворюється у спосіб життя, стає внутрішнім спонукальним мотивом, «безумовним рефлексом» [9, с. 724].

Професор Ю. Ніколенко стверджує, що «...підприємництво – це певна система життєдіяльності підприємств, основу якої становлять демократичні форми їх економічної діяльності, забезпечення для них права ініціативи у виборі сфери, форм, методів господарювання, економічної, організаційної і технічної творчості та новаторства. У центрі даної системи стоїть підприємець – компетентний господарник, здатний забезпечити організацію господарства на основі найновіших досягнень економічної і технічної науки» [12, с. 47].

На думку З. Варналія, підприємництво – це певний тип господарювання, в якому головним суб'єктом є підприємець, який раціонально комбінує (об'єднує) фактори виробництва на інноваційній основі та на власний ризик організовує й управляє виробництвом з метою отримання підприємницького доходу. Тому в наш час особистий фактор процесу виробництва вже не можна зводити лише до робіт-

ника, до найманої робочої сили. Підприємець – це суб'єкт і фактор виробництва, його рушійна виробнича сила [3, с. 9].

Специфіка й основна функція підприємництва полягає у здатності особливим способом поєднувати, організовувати фактори виробництва: землю, капітал, працю. Цим підприємство визначається як особливий фактор виробництва порівняно з іншими. Функції підприємця полягають у поєднанні, комбінуванні факторів виробництва.

Економічну сутність підприємця як фактора і суб'єкта виробництва З. Варналій визначає: «Підприємець – це такий суб'єктивний (особистий) фактор відтворення, який полягає у здатності по особливому поєднувати інші фактори виробництва, організувати процес відтворення в цілому або будь-який його момент на ініціативній, інноваційній, ринковій основі під повну економічну відповідальність, яка дає можливість отримувати додатковий прибуток у процесі її реалізації» [3, с. 16].

На думку вченого, підприємництво має три основні компоненти: особисту основу, економічну основу, організаційно-управлінську основу. Всі вони перебувають в органічному взаємозв'язку, виявляються в єдиному процесі відтворення підприємницького типу.

Отже, оскільки підприємницька діяльність намагається вийти на міжнародний рівень, то необхідною умовою є те, що вона повинна відповідати підприємницьким стандартам. Це необхідно для того, щоб поняття «підприємець» і «підприємницька діяльність» розуміли однаково в різних країнах.

Висновки

Отже, проаналізувавши різні визначення поняття «підприємець», можна узагальнити, що підприємець – це:

- фізична або юридична особа, діяльність якої спрямована на отримання прибутку за власної ініціативи, на інноваційній основі та на власний ризик;
- особа, що об'єднує різні фактори виробництва і відтворює їх у наданні послуг, виробленні продуктів, виконанні робіт і сприяє грошовому обігу, створенню конкурентного середовища;
- організатор підприємницької діяльності, невід'ємними рисами якого є чесність, справедливість, наполегливість у досягненні своєї мети, сильна воля, він є надійним партнером, що дорожить репутацією свого підприємства і своєю тощо.

Розглянувши різні підходи до трактування понять «підприємництво», ми вважаємо, що підприємництво – діяльність підприємців, щодо реалізації статутних функцій та повноважень, здійснення різного роду операцій з юридичними та фізичними особами, надання їм на підставі отриманих ліцензій послуг, реалізація виробленої продукції, виконання робіт, а також здійснення в межах наданої компетенції іншу дозволена на інноваційній основі та на власний ризик діяльність від свого імені і за власний рахунок, з метою отримання прибутку.

Список використаних джерел

1. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення / О. Амоша // Економіст. – 2005. – №6. – С. 28–32.

2. Білоус Г. Розвиток малого підприємництва в Україні / Г. Білоус // Економіка України. – 2000. – №2. – С. 34–46.
3. Варналій З.С. Державна політика підтримки малого підприємництва / З.С. Варналій. – К.: НІСД, 1996. – С. 5–9.
4. Варналій З.С. Законодавче забезпечення розвитку підприємництва України: проблеми та перспективи / З.С. Варналій // Підприємство і право: зб. наук. праць. – К.: Ін-т приват. права і підприємства АПРН України, 1998. – С. 55–59.
5. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З.С. Варналій. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 277 с.
6. Вебер М. Протестантська етика або дух капіталізму / М. Вебер. – К.: Знання, 2005. – 400 с.
7. Верховодова Л. Підприємництво. Нові форми господарювання / Л. Верховодова // Економіка України. – 1992. – №10. – С. 66.
8. Долан Э. Рынок: микроэкономическая модель / Э. Долан, Дж. Линдсей Д. / Пер. с англ. В. Лукашевича и др. – СПб., 1992. – С. 13.
9. Економічна енциклопедія. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – С. 723–724.
10. Макконнелл Кэмпбелл Р. Экономика: принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. / Кэмпбелл Р. Макконнелл, Стэнли Л. Брю. – М.: Республика, 1992. – Т. 2. – С. 394.
11. Маркс К. Твори / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М.: Политиздат, 1965. – Т. 4. – С. 306.
12. Основи економічної теорії: Навч. посіб. – Ч. 3: Підприємництво в ринковій економіці / За ред. Ю.В. Ніколенка. – К.: НМК ВО, 1992. – С. 4.
13. Половинник П.Д. Проблема определения экономической сущности и содержания предпринимательства / П.Д. Половинник, В.Е. Савченко // Вестник Московского университета; Сер. 6: Экономика. – 1996. – №2. – С. 3–15.
14. Про підприємництво: Закон України від 07.02.91 №698–XIII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №14. – С. 168.
15. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Соцэкгиз 1962. – С. 332.
16. Экономическая энциклопедия / Гл. ред. А.М. Румянцев. – М.: Сов. энцикл., 1975. – Т. 2: Политическая экономия. – 1975. – С. 95.
17. Knight F.H. Risk, uncertainty and profit / F.H. Knight. – N.Y., 1921. – P. 271–276. 189.
18. Mises L. von. Profit and Loss / L. Mises. – South Holland (ILL), 1951. – P. 11.
19. Schumpeter J.A. Capitalism, Socialism and Democracy / J.A. Schumpeter. – Third Edition. – N. Y., 1962. – P. 132.

К.Ф. ЧЕРКАШИНА,
к.е.н., доцент, Київський національний університет ім. Т. Шевченка,
О.С. ЗАВАРУЄВА,
студентка, Київський національний університет ім. Т. Шевченка

Підходи до оптимізації структури офіційних резервних активів України

У статті досліджено сутність та значення офіційних резервних активів України, проаналізовано їхню структуру та динаміку, окреслено проблематику формування та використання золотовалютних резервів, а також запропоновано підходи до оптимізації їхньої структури.

Ключові слова: офіційні резервні активи, диверсифікація, резерви в іноземній валюті, монетарне золото, валюта, зовнішньоторговельний баланс.

В статье проанализировано значение формирования официальных резервных активов, а также их структура и динамика. Описываются основные проблемы формирования и использования золотовалютных резервов, предложены относительно оптимизации их структуры.

Ключевые слова: официальные резервные активы, диверсификация, резервы в иностранной валюте, монетарное золото, валюта, внешнеторговый баланс.

The dynamics of volume and structure of official reserve assets of Ukraine are analyzed in the article. The diversification of gold and currency reserves by of foreign currencies of countries which are the basic auction partners of Ukraine are proposed in the article.

Keywords: gold and currency reserves, diversification, reserves in foreign currency, monetary gold, foreign trade balance.

Постановка проблеми. У сучасних умовах фінансової глобалізації та нестабільності фінансової системи України актуальним є питання формування, оптимізації структури та ефективного управління золотовалютними резервами, що мають відповідати масштабам національної економіки і рівню її інтегрованості в процес міжнародного руху капіталу для зменшення або усунення негативного впливу зовнішніх кризових явищ на економіку України.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретичні та методологічні засади, практичні аспекти щодо формування оптимальної структури золотовалютних резервів у розрізі окремих складових, а також ефективного використання резервних активів було відзеркалено у працях Д. Бєляєва, С.Я. Боринця, А.С. Гальчинського, С.В. Науменкової, В.С. Стельмаха, К.Ф. Черкашиної, В.А. Юценка та інших визначних науковців.

Метою статті є дослідження обсягів офіційних резервних активів України та аналіз їх достатності, аналіз струк-